

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Första kammaren.

Nr 1.

Sedan i kraft av § 49 regeringsformen och § 2 riksdagsordningen riksdagen sammankommit till lagtima möte här i huvudstaden måndagen den 10 januari 1938, sammanträdde riksdagens första kammare i den uti riksdagens hus för kammaren anordnade samlingsal samma dag,

Måndagen den 10 januari,

kl. 11 f. m.

Herr **Lindhagen** framträdde till talmansbordet och yttrade: Ärade församling! Enligt konstitutionell praxis i denna kammare tillkommer det ålderspresidenten att vid detta tillfälle inleda kammarens förhandlingar med en hälsning.

Min företrädare brukade mana för ett starkt militärt svenskt försvar — ett naturligt uttryck för nationens skräck inför de betryckta stormakternas traditionella ofred och tillintetgörande rustningar. Det synes mig ej kunna anses opåkallat att från denna plats nu minna något även om *freden*.

Vårt lösliga tal om fred har visat sig icke vara mycket värt. Våra synvillor att kunna avskaffa krig och rustningar med *förtigande* till och med av deras orsaker bli ju i sak knappast annat än en bemanlad delaktighet i den stora krigshypnosen.

Det klagas över kollektivismens vanmakt. Samarbete mellan många kan dock aldrig undvaras. Men resultatet beror på individernas goda vilja. Bakom de juridiska personernas upprustningsbenägenheter ruvar dock människornas längtan efter fred.

Den internationella rättsordningen väntar. Eller, för att tala svenska, den föraktade småstyvern i vår utrikesbudget till upplysningsarbete för freden måste väl någon gång vika för upplysning om denna rättsordnings förutsättningar och en aktion för dess tillblivelse. Då först ställas vi mot väggen inför allvaret. Och för övrigt: »Utan anfall ingen seger».

Modet till handling saknas som sagt ännu. Allra minst våga vi oss in på det diskutabla problemet, om ej *Norden gjorde sig själv och världen en större tjänst genom att på stormakternas nödlägen svara med en egen avrustning.*

Krigen nalkas med sina maximiprogram. Freden kan ej göra sig respekterad utan att möta dem också med sina yttersta krav.

Må vi besinna, att bombflygplanen nu äro jordens herrar. En naturlig följd av världskriget och en segerfred. Vad människan sår, det skall hon ock uppkära. Före katastrofen var man enig att söka åtminstone humanisera kriget, särskilt genom skydd för civilbefolkningen. Den vita rasens vetenskapliga triumf, luftkriget, utplånar en sådan omtanke.

Upproret mot situationen ligger emellertid på språng i människornas sinnen. Men någon måste väl börja, givetvis saktmodigt men ändå oförbehållsamt. *En sådan kallelse kan nu vila på Norden, på dess sju små folk med en utpost i Ishavet och sina rättfärdiga sydgränser vid Sönderjylland och Memel.* Även från den övriga världen ställas ju ofta förhoppningar på denna konstellation såsom en ensam stjärna mellan mörka skyar. Jämväl presidenten Roosevelt,

nordamerikansk diktator på kort demokratisk sikt, har en gång förkunnat, att hans republik väntar på oss.

Vad är det då, som ligger bakom den frambrutande gudaskymningen, bakom avslöjandet av den internationella rättsordningens förutsättningar, vilka fruktas så mycket av vårt Europa, ja även av dess pacifism, så gott som överallt?

Nationalitetsförtrycket är som bekant en huvudorsak. Nationalitetsbefrielse genom fredlig överenskommelse är den första betingelsen. Eljest löses den i alla fall genom oavlåtliga krig. Andra internationalens program påbjuder i detta fall ett »oavlåtligt ingripande». Nordiska interparlamentariska förbundet krävde år 1920 å Svenska riksdagen år 1921 folkförbundets akts komplettering med denna fredsbetingelse.

För stormakterna gäller det här en svår självövertvinnelse. För Norden är det lättare att komma med följande eftertänksamhet.

När *abessinierna* väl trimmats in i den vita civilisationen, komma de att gå samma väg mot självstyrelsen som Egypten och Indien.

Skandinavernas nuvarande endräkt kommer från deras inbördeskrig i gamla tider med Danmark som erövrare och de två större ländernas frigörelse genom en av krigen framtvängd egen organisation. Enahanda förlopp förberedes nu i *yttersta Östern*. Det lilla Japan, överbefolkat och utan råvaror, ligger i krig med anförvanterna efter att tidigare ha slagit en europeisk stormakt och återbördat Mandsjuriet åt den mongoliska nationaliteten. Resultatet blir kinesernas organisering och därefter endräkt om det gamla programmet: *de färgade rasernas frigörelse*, och således även Asien åt asiaterna, vilket, av Europa länge anat, nu också från Japan förklarats vara innersta meningen med kriget av i dag.

Därmed blir den av dessa färgade raser bekämpade »vita olyckan» likvideerad. De vita förunnas, såsom från Asien erbjudes, att i gengäld idka produktiv samfärdsel med fria nationer utan att nödgas hålla flottor och bygga fästningar på områden, som icke tillhöra dem. Men varför får det ej ske godvilligt redan nu eller åtminstone efter en amorteringsplan? »Do it now», gör det nu, är en nordamerikansk visdomsregel.

Nyligen har »Sverige» fått i uppdrag av *Nordamerika* att dissekera *dess negerproblem*. Ledande negerkretsar äro på det klara med, att enda lösningen i tidernas längd är bildande av ett stort negerrike i Centralafrika, dit återinvandring även från Amerika står öppen. Så kommer ock att ske, med godo eller genom krig, när även det svarta folket i Afrika inammats i den vita civilisationens livsföring.

På samma sätt är en emancipation av *övriga färgade raser, araber och andra*, med möjligheter till utveckling, en betingelse för freden. Likaså uppfyllandet så vitt möjligt av de s. k. *europeiska minoriteternas* berättigade förväntningar.

Ett mörkt kapitel är *judarnas problem*. De äro ju också människor. Efter den vita rasens förstörelse av Jerusalem har nämnda folk fått leva i förskingringen. På grund av rasens seghet och sammanhållning har den mångstädes föga sammansmultit med sina nya omgivningar. Vanskligheter av många slag ha ej kunnat undgås.

Att lösa dessa genom att beröva familjerna deras uppehälle, förklara dem fågelfria, är ingen vandring mot humanism och fred. Nu stå enligt dagspressen även Rumäniens judar i sina synagogor och anropa sin gud om förbarmande.

Judeproblemet måste i civilisationens namn generellt lösas, och det kan knappast ske mer än på två vägar, som komma att motionsvis angivas.

Världsproublemetets språkfråga sammanhänger intimt med nationalitetsproblemet. Språkförbistring är numera den väsentligaste grundvalen för mot-

sättningen mellan nationaliteterna. Ett gemensamt språk vid sidan av nationalspråken, som gör att vi känna oss hemma hos varandra, är ett jättesteg mot freden. Detta kan tagas inom loppet av en halv generation utan svåra komplikationer.

Det är symptomatiskt att vid tiden för Folkförbundets bildande delegerade i förbundet från fjorton stater, engelska vetenskapssamfundet och folkförbundets generalsekretariat uttala sig för en slik fredsgaranti. Denna kammare har som pionjär inom parlamentarismen två gånger anslutit sig till denna mening. Bland folkens djupa led har sedan länge organiserats propaganda mot språkförbistringen — krigens gynnare, fredens fiende och kulturens nattsida.

En tredje huvudsak till ofreden är *det ekonomiska kriget* mellan världsdelar, raser, stater och individer inom samma stat. Den enes död är även här den andres bröd. Insikten härom har slagit över till en konstgjord nationell ransonering mellan import och export. När skall den gyllene medelvägen upptäckas i denna mest svårlösta betingelse för världsfreden?

En fjärde huvudsak är försummandet av *mänsklighetens jordfråga, särskilt överbefolkningen*. När ett folk ej har någonting att äta, griper det till vilket krig som helst. I stället för att sätta denna fråga på den internationella rättsordningens program söka till och med redan överbefolkade länder stimulera till ökad barnalstring för att ligga över i kampen mellan staterna om makten på det militära och ekonomiska området och stärka sina anspråk på vålden över färgade rasers territorier.

Under sådana förhållanden åsidosätts för det femte *de andliga värdena, de moraliska faktorerna*. Individens renässans, som är grundvalen för all kultur, dröjer.

Över vår *invikespolitik* åter ljusnar det. Ansatser ha till en början kommit att skapa landsregeringar i stället för partiregeringar, att avveckla lockouter och strejker med överenskommelser under ansvar samt först och sist att nå ett anständigt uppehälle för alla.

I tidens brännande fråga, *demokrati eller diktatur*, slå svenskarna med överväldigande majoritet vakt om demokratiens begrepp. Vi böra dock besinna, att diktaturerna nu som tillförne äro tillfälligtvis framsprungna ur demokratiens vanskligheter som regeringsmakt och beroende av oberäknliga majoriteter. Demokratien måste väl, om den vill leva, även rannsaka sig själv.

Romarna experimenterade en gång att i svåra tider lösa dessa vanskligheter med en syntes mellan demokrati och diktatur genom att välja två diktatorer, konsulerna, för kort tid i sänder under kontroll av två folktribuner.

Vårt minoritetsfolk, *Same eller Lapparna*, som i forna tider sattes som rättslösa slavar under ett fogdevälde, har nu vaknat och vågat utbedja sig definitivt en konstitution och ett fädernesland, vilket trots tidsenligare tillmötesgåenden dock ännu ofullständigt skänkts dem.

Folkförbundets väsentliga verksamhet synes vara inställd och godtyckligt övertagen av stormakternas förhandlingar. Vi småstater och i varje fall Norden kunna ej undvara ett folkförbund. Det gamla förbundet har gjort vad det kunnat och skänkt oss erfarenheter. Tiden är väl nu inne, att förbundet befrias från sammankopplingen med segerfreden samt även i övrigt revideras från grunden till idéer och organisation.

I en uppfordran till nyårsönskningar detta år från Nordens statsministrar svarade *den norske statsministern Nygaardsvold*: »Det är svært liten realitet i og bak slike ønsker. Det er først når man virkelig setter nåe inn for å få dem opfyldt at slike ønsker får sin betydning. For det første ønsker jeg, at det i det nye året må skapes grunnelag for fred, varig fred hele verden over, og at vi her i Norden ved vort eksempel og ved aktiv virksomhet altid stiller oss till tjenste for denne store sak.»

Med återopande jämväl av denna ropandes röst från Norge i öken med uppfordran till *Nordens framträdande i vikingastråt under åkallan av sanningens makt och självövertvinnelse i stället för våld och förhävelse såsom medel för den internationella rättsordningens snara tillkomst* — får jag förklara kammarens förhandlingar öppnade.

Sedan herr ordföranden därefter intagit talmansplatsen, tillkännagav herr ordföranden, att han på grund av bestämmelsen i § 1 mom. 2 av kammarens ordningsstadga anmodat kammarskrivaren i tullverket Eric Carlén att, till dess sekreterare blivit utsedd, föra kammarens protokoll ävensom att herr ordföranden för tillfället anställt kanslibitråden och vaktbetjäning till erforderligt antal.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 4 januari 1938.

I anledning av stadgandet i § 32 riksdagsordningen hade statsrådet och chefen för justitiedepartementet anmodat tre bland de av riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret att närvara vid den granskning av riksdagsmannafullmakter, som skulle inför departementschefen företagas, innan årets lagtima riksdag sammanträdde; och infunno sig nu av fullmäktige i riksbanken herrar A. Amné, S. Stendahl och C. Jonsson samt av fullmäktige i riksgäldskontoret herrar K. Hildebrand, K. Magnusson och E. Eriksson.

Till justitiedepartementet hade insänts fullmakter *dels* för tjugi personer, som vid val i september 1937 för vissa valkretsar utsetts till ledamöter av riksdagens första kammare för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari 1938, *dels ock* för fem personer, som vid nya röstsammanräkningar blivit utsedda såsom ledamöter av första kammaren i stället för avgångna ledamöter.

Vidare hade insänts fullmakter för lantbrukaren Melker Hansson i Lästvik och redaktören Ernst Sewerin i Borås, vilka, sedan ledamöter av kammaren avgått, vid nya röstsammanräkningar blivit utsedda till ledamöter av första kammaren för tiden till den 1 januari 1938. Enär tiden, för vilken Hansson och Sewerin blivit valda, numera gått till ända, undantogs dessa fullmakter från granskning.

Vid granskning av övriga fullmakter framställdes icke någon anmärkning mot desamma.

Protokoll över granskningen jämte förteckning å de granskade fullmakterna skulle tillika med dessa överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

G. A. Eriksson.

Den återopade förteckningen, som jämväl upplästes, lydde sålunda:

Förteckning

å ledamöter av riksdagens första kammare enligt fullmakter, granskade inför chefen för justitiedepartementet den 4 januari 1938.

Stockholms stad.

1. Byråchefen Emil Oskar Hagman.
2. Direktören Karl Knutsson Wistrand.

3. Redaktören Otto Fredrik Ström.
4. Direktören Knut Gerhard Ewerlöf.
5. Ledamoten av försäkringsrådet Olov Carlsson.
6. Före detta justitierådet Johannes Natanael Gärde.
7. Advokaten Georg Branting.
8. Redaktören Ivar Öman.
9. Kassören Axel Wilhelm Strand.
10. Direktören Harald Nordenson.
11. Förbundsordföranden Karl August Karlsson.
12. Professorn Bertil Gotthard Ohlin.

Stockholms län och Uppsala län.

13. Bruksägaren friherre Carl Sigvard Beck-Friis å Harg.

Jönköpings län.

14. Lantbrukaren Anton Emanuel Svensson i Pershult.
15. Lantbrukaren Eskil Axel Albert Albertsson i Tenhult.

Kalmar läns norra och södra landstingsområden samt Gotlands län.

16. Bruksdisponenten Carl Gustaf Sundberg i Överum.

Göteborgs och Bohus län.

17. Stenhuggaren Karl Herman Andersson i Rixö.

Älvsborgs län.

18. Lektorn Johan Edvard Björnsson i Borås.
19. Lantbrukaren Carl Ludvig Bengtsson i Örby Bosgård.
20. Hemmansägaren Johan Friggeråker i Friggeråker.
21. Kyrkoherden Karl Johan Sandegård i Lilla Edet.
22. Professorn Georg Andrén i Lerum.
23. Lantbrukaren Carl Jacobsson i Rödjan.
24. Handelsträdgårdsmästaren John Teodor Björck i Borås.
25. Redaktören Karl Johan Olsson i Borås.

Enligt § 2 i ordningsstadgan för kammaren anställdes upprop av kammarens ledamöter, varvid såsom frånvarande antecknades:

herr *Ekströmer*,
 » *Sandegård*,
 » *Schlyter*,
 » *Sandler*,
 » *Berglund*.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid följande läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogat läkarintyg får jag vördsamt anhålla om 4 dagars ledighet från riksdagsgörömlen (10—13 januari).

Lilla Edet den 9 januari 1938.

Karl Sandegård.

Att ledamoten av riksdagens första kammare, kyrkoherde *Karl Sandegård*, Lilla Edet, på grund av sjukdom (gallblåseinflammation) är förhindrad att för närvarande deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Lilla Edet den 8 januari 1938.

Hugo Appelgren,
 leg. läkare.

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av bilagda läkareintyg får undertecknad härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 10—17 januari.

Kramfors den 8 januari 1938.

Enar Berglund.

Att överlärare *Enar Berglund*, Kramfors, vid i dag företagen undersökning visat sig lida av luftrörskatarr med subfebril temperatur varigenom han är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet under tiden från och med den 10 januari till och med den 17 januari, intygas.

Kramfors den 8 januari 1938.

Per Stenbeck,
leg. läkare.

De begärda ledigheterna beviljades.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad, som av Kungl. Maj:t förordnats som svensk representant vid sjunde internationella konferensen för enhetlig strafflagstiftning, får härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under två veckor från riksdagens början.

Malmö den 3 januari 1938.

K. Schlyter.

Till riksdagens första kammare.

Hänvisande till att jag den 26 november 1937 av Kungl. Maj:t beviljats tjänstledighet från mina ämbetsgörömmål för hälsans vårdande fr. o. m. 29 november t. o. m. 28 februari, får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet intill sistnämnda datum.

Storlien den 8 januari 1938.

Rickard Sandler.

Även de av herrar Schlyter och Sandler sökta ledigheterna beviljades.

Ledighet från riksdagsgörömmålen under innevarande dag beviljades slutligen herr *Ekströmer*, vilken anmält, att han vore av enskilda angelägenheter förhindrad att deltaga i dagens sammanträde.

Anställdes val av talman; och utsågs därtill:

herr Nilsson, Johan, i Kristianstad..... med 143 röster.

Företogs val av förste vice talman; och utsågs därtill:

herr Olsson, Olof, med 118 röster.

Anställdes val av andre vice talman; och utsågs därtill:

herr Nilsson, Petrus, i Gränebo..... med 94 röster.

Herr **Lindhagen**, som nu lämnade talmansplatsen, yttrade därvid till herr talmannen: Herr talman! Du har nu med samtliga avgivna röster återvalts

till Din viktiga befattning. Det återstår nu endast för mig att till Dig överlämna talmansklubban, denna brutala symbol, varmed Du skall med en skrällklubba igenom kammarens beslut. Vi veta emellertid, att Du liksom Dina föregångare förstår att lägga silkesvantar på denna handgångne medarbetare i dina befogenheter. Vi lyckönska oss vidare till att i talmanskapet fortfarande kunna se upp till en institution, som med reda leder propositionsordningen och med vänskap omfattar oss alla.

Alla äro vi emellertid syndare inför Vår Herre. Respekt för gällande lag är ett gammalt svenskt budord. För kort tid sedan stadgades i riksdagens arbetsordning, att stim och oväsen icke fick förekomma under riksdagens förhandlingar. Talmännen hava av lojal hänsyn fortfarande ansett sig ej kunna undgå att hava överseende med dessa våra försyndelser. Jag får å egna och kamraters vägnar värdsamt hemställa, att fungerande talmännen för sådana fall lägga bort silkesvantarna. Jag vet, att detta också är nationens vilja.

Herr **talmannen** intog talmansplatsen och yttrade:

Herr ålderspresident, mina herrar! Då det stora förtroendet att vara första kammarens talman ånyo lämnats mig, anhåller jag att härför få framföra mitt värdsamma tack och står det klart för mig, att den utfästelse jag tidigare givit uttryck åt att försöka motsvara edert förtroende icke får bortglömmas.

Vice talmännens tack för förnyat förtroende har jag jämväl att enligt uppdrag uttala.

Kammarens personliga sammansättning har ändrats, i det att trenne avlidit, och dessutom ha icke mindre än 14 lämnat sina uppdrag. Alla ha vi anledning att minnas med tacksamhet och erkänsla.

Personliga förändringar äro oundvikliga, men att kammarens beslut alltjämt skola uppbäras av fosterlandets väl såsom en gemensam strävan därom är jag förvissad.

Jag hälsar såväl förutvarande som nytillkomna ledamöter välkomna och hoppas få förmånen av att vara innesluten i eder välvilja.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att nu företaga val av sekreterare.

Valet företogs, och befanns efter valförrättningens slut hava blivit till sekreterare utsedd:

kanslirådet G. H. Berggren..... med 103 röster.

Kanslirådet Berggren fick nu företräda, underrättades, att han blivit av kammaren vald till sekreterare, och övertog protokollsföringen.

In fidem
Eric Carlén.

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla riksdagens samtliga ledamöter att tisdagen den 11 innevarande månad kl. 11 f. m. infinna sig i slottskapellet samt, efter förrättad gudstjänst, enligt § 34 riksdagsordningen begiva sig till rikssalen för att där inhämta vad Kungl. Maj:t hade att meddela riksdagen.

Herr talmannen meddelade, att till kammarens förfogande överlämnats 80 inträdesbiljetter till rikssalen vid riksdagens öppnande, och hemställde, att fördelning av dessa biljetter proportionellt i förhållande till ledamotsantalet i varje valkrets finge ske genom sekreteraren.

Denna hemställan bifölls. _____

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag. _____

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12.12 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.